

ПРЕГЛЕД ПЕДАГОШКОГ РАДА У МУЗЕЈУ ГРАДА БЕОГРАДА У ПЕРИОДУ ОД 1946. ДО 1980. ГОДИНЕ

Истраживање историјата музејско-педагошких активности у Музеју града Београда ослања се углавном на податке из административне архиве Музеја. Музеј града Београда је основан 1903. године, али све до 1941. делује у саставу Библиотеке града Београда. Одвајање од Библиотеке се поклапа са почетком Другог светског рата у Југославији. У бомбардовању Београда априла 1941. године оштећен је део зграде у коме се налазила галерија и Музеј је био затворен за посету. Све активности у том периоду нису замрле али због ратних услова у тим годинама није дошло до примопредаје и правог одвајања музејских збирки од Библиотеке. Самостални живот Музеја почиње тек у годинама после ослобођења. Следећи политику нове социјалистичке Југославије, Музеј се окреће врло живој и разноврсној педагошкој активности, која се огледа у покушајима да се допре до свих слојева друштва и до свих старосних група. У тим настојањима чини се да је имао велику подршку друштвено-политичких слојева и институција које су пратиле његов рад.

¹ Музеј града Београда (МГБ), архивска кутија (АК), АК, 1941–1949.

Прве трагове о организовању педагошког рада са различитим старосним групама налазимо у допису који је Музеј упутио Просветном одељењу-одсеку за народно просвећивање 16. фебруара 1946.¹ Допис је упућен седам месеци по отварању Музеја, а разлог је била незадовољавајућа посета грађанства. Зато Просветно одељење Музеја града Београда планира организовање групних посета уз сарадњу са школама и омладинским организацијама: "При овим посетама особље Музеја давало би омладинцима потребна објашњења уз изложени материјал, тумачећи и све историјске појаве у појединим епохама, из којих тај материјал потиче..."

У истом допису се разматра и могућност организовања предавања и приредби у време у којем би их могли посећивати и запослени грађани. Предавања би држали службеници музеја, али се предвиђа и ангажовање других јавних радника, професора, уметника, новинара и других. Даље се размишља о покретању самосталног листа, или о посебном простору у појединим дневним листовима за "објављивање музејских вести или чланака музејског карактера".²

² Ibid.

Да је омладина најинтересантнија циљна група музејско-педагошког рада, може се закључити и из једног ранијег документа, од 31. јула 1942. године,³ који се налази у музејској архиви. Ради се о одлуци министра просвете Велибора Јонића по представци Српске заједнице рада, од 17. јула 1942: "Да се радничко омладини, која је организована у Српску заједницу рада, дозволи у групама, најмање по двадесет лица, бесплатан улазак у музеје у времену када су исти отворени..."

У тим првим послератним годинама (1947) комисија ИОНО-а за реституцију музејских објеката била је у Музеју града Београда.⁴ Будући да је посао на реституцији био обиман, а комисија имала само два члана, "друга Коларића и другарицу Гарашанин", Музеј је послао допис Одељењу за културу и уметност ИОНО-а града Београда и Народној студентској омладини Филозофског факултета обраћајући се за помоћ студентима историје уметности и археологије који би добровољно помагали у овом послу. Ангажовање студената је било везано за њихов будући позив, и може се сматрати врстом педагошког рада, јер су њима у раду помагали музејски радници и корист од њега је била обострана.

Већ следеће године, 28. јануара 1948, Музеј је добио допис од помоћника Министра просвете НР Србије, М. Дивца, са препоруком да "у музејима треба да се заведе обавезно тумачење изложби за групне посете омладине или масовних организација".⁵

Време непосредно после рата обележено је масовним посетама Музеју. У извештају о раду за месец октобар 1948. године пише да је Музеј града Београда у току месеца посетила 1.261 особа.

Евиденција о посетама је вођена прецизно а уписивање у књигу утисака је било скоро обавезно. Водило се рачуна и о структури посетилаца, па је у истом извештају остало забележено да је Музеј посетило: 712 ученика, 21 студент, 29 просветних радника, 13 радника, 7 бораца и 479 осталих. Од овог броја је 1.055 посетилаца било у 19 организованих група: 3 радне бригаде са Новог Београда, 13 основних школа из Београда, чак и једна група немачких заробљеника. Ради се о ратним заробљеницима који су се уписали у књигу утисака 5. октобра 1948. године, што је свакако занимљив и необичан податак, можда и јединствен, бар на овим просторима.⁶

1950 - 1960

Педесете године су обележене сталним размишљањем о повећању посете школске омладине и омладине уопште. У циљу веће пропаганде Музеја, Управа Музеја града Београда решила је да уведе специјалне дане када ће музејски материјал тумачити стручњаци-асистенти и то:

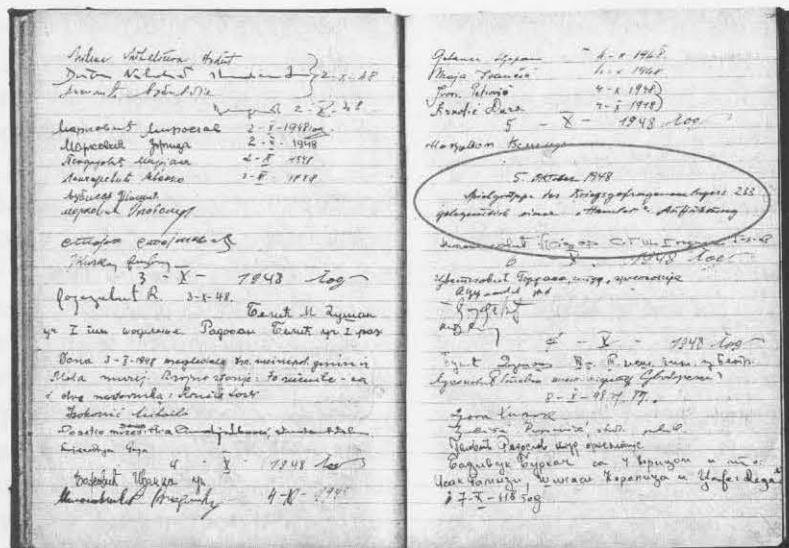
- а) уторак би био посвећен радницима, тога дана музеј би био отворен до 6 часова.
- б) четвртак би био посвећен омладини.

³ Ibid.

⁴ МГБ, АК, 54/27.

⁵ МГБ, АК, 1941-1949.

⁶ Књига уписа посетилаца Музеја града Београда за време од 10. III 1948. до 17. X 1949. године, Превод текста: Глумачка трупа ратних заробљеника логора 233 поводом једне изведбе "Хамлета".

Сл. 1. Књига уписа посетилаца Музеја града Београда за период од 10. III 1948. до 17. X 1949. године. Упис групе немачких заробљеника
Fig. 1 Register of visitors of Belgrade City Museum from 10. III 1948 to 17. X 1949.
Group of German prisoners of war registered

в) недељом би музеј специјално био отворен за припаднике наше Армије.

г) у Музеју илегалних партијских штампарија и Музеју 5. јула стручњак би тумачио петком и суботом. У наставку овог писма се каже: "Управа Музеја ће посебно упутити писмено обавештење свим гимназијама и руководствима ученика у привреди, фабрикама и војним јединицама о овоме распореду пријема и тумачења у музеју.

Осим овога, управа музеја научила је 15 комада дијапозитива /рекламних/ који се већ дају по биоскопима. Покушаћемо да подигнемо и један реклами стуб, електрично осветљен, око железничке станице, са фирмом музеја ради обавештења ширих маса које се крећу око станице". Писмо је потписала управник Музеја града Београда Зора Симић.⁷

⁷ Писмо упућено Савету за културу и уметност ИОНО-а, у потпису управник музеја Зора Симић.

У извештају о раду Музеја за 1950. годину⁸ наилазимо на планове за семинар посвећен едукацији руководилаца радних бригада. Овај семинар није одржан јер је у току било реформисање стarih бригада, али је сигурно да су бригадири били чести посетиоци Музеја.

Што се школске омладине тиче, посете су биле врло честе, али се у књигама уписа посетилаца види да су најзаступљеније школе које се налазе у близини Музеја или је реч о школским екскурзијама.

Посета омладине београдским музејима није била брига само музејских радника, о томе је у велико бринуо и Градски комитет Народне омладине Србије за Београд. Поводом припреме градске конференције Народне омладине Београда, Комитет упућује писмо Mu-

⁸ МГБ, АК, 27/2.

зеју града Београда са молбом да одговори на следећа питања:

- "1. Од укупног броја посетилаца колико отпада на омладину?
2. Шта предлажете, које мере да би музеје учинили ближим омладини а тиме и знатно повећали број младих посетилаца?
3. Шта мислите да ли наставници учитељи могу учинити више него до сада у постизању истог циља и на који начин?
4. Шта би сте Ви могли учинити да се омладина што ближе упозна са историјом свога града?"⁹

Музеј је одговорио да је у првих девет месеци 1953. године било 1409 омладинаца у колективним посетама, што чини 38% од укупне посете Музеју.¹⁰

У одговору се такође дају и препоруке за повећање посете младих. Између осталог се говори и о наставном особљу које у музеј доводи неприпремљену децу и о томе да би саме омладинске организације у школама ваљало да упућују "интерес омладине ка историји и уметности наших народа, чији развој и достигнућа приказују музеји".¹¹

Наредна, 1954. година је врло важна у историји музејско-педагошког рада. Те године је на састанку ИКОМ-а у Ђенови одлучено да се сваке године у целом свету организује недеља музеја и заштите споменика културе и природе. Пленум Савеза музејско-конзерваторских друштава ФНРЈ у Сарајеву прихватио је ову одлуку и доставио свим републичким друштвима предлог да се у нашој земљи у времену од 3-10. октобра текуће године организује "Недеља музеја и заштите споменика културе и природе".¹² Даље

следи оквирни програм Недеље музеја и заштите споменика културе. Планирају се изложбе у самим музејима, затим заједничка изложба свих градских музеја у једном од већих радних колективова, препоручује се организовање прве покретне изложбе, посебно се планира изложба у дому ЈНА, а тражи се и постицање споразума са *Југословенском књижом*, *Културом* и другим већим књижарама у Београду да у том времену у својим изложима изложе пригодне публикације и материјал који ће позајмити из београдских музеја. На сличан начин је требало поступити и у унутрашњости.

Постигнути су договори са новинским кућама да Недељи музеја посвете једну или више страна, па и цео број, што би зависило од материјала који ће им доставити музејски стручњаци. Остаје забележено да је договор постигнут са два дневна листа, девет недељних, шест петнаестодневних и десет месечних.

Препоручује се и издавање публикације о стању и улози музеја у НР Србији, као и штампање разгледница са појединачним експонатима, споменицима културе и природним реткостима. Музејски радници су припремали низ предавања са пригодним темама које је требало одржати на народним и радничким универзитетима, у школама, дому ЈНА и другим војним установама.

У току Недеље музеја у биоскопима би требало приказивати домаће филмове о споменицима културе и природним реткостима. Филмско предузеће *Засићава* снимиће до тог времена два културно виспитна филма са темом: "Музеји и историјски споменици наших народа" (до

⁹ МГБ, АК, 28/3.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

¹² МГБ, АК, 29/4, писмо Друштва музејско-конзерваторских радника НР Србије Градском музеју Београд од 8. VI 1954.

НОБ-а) и "Историјски споменици Народне револуције". Припремиће се и дијапозитиви за рекламу Недеље музеја, који ће се приказивати уз филмске представе.

Истовремено би требало организовати излете и екскурзије, као и колективне посете школске омладине и синдикалних подружница, при чему би улаз у музеје био бесплатан. Такође активирали рад клубова пријатеља музеја и основати их тамо где они не постоје.

У Недељи музеја је предвиђена и жива сарадња са радијским кућама - радио огласи и обавештења о акцијама музеја, разговори музејских стручњака пред микрофоном, репортаже и интервјуји са директорима музеја итд.

Напори око организовања Недеље музеја нису остали без одјека. Друштво музејских и конзерваторских радника НР Србије наводи у писму Музеју града Београда од 6. октобра 1954. године: "Приликом недавне посете Југославији руководиоца Конзерваторско-музејског одељења у УНЕСКО-у, господина Ван дер Хагена, изражена је жеља да Савез скупи све елементе о акцијама у Недељи музеја и да приказ за часопис Музеум. Како се никде у свету још није спровела акција дана или недеље музеја, то г. Ван дер Хаген мисли да би музејима у свету била драгоценна искуства Југославије. Како нам се овде пружа прилика да иступимо са нашим музејским успесима на интернационалном плану, молимо вас да нам одмах по завршетку "Недеље" доставите опширан извештај, а најкасније

до 13. о.м. са потребном фотографском документацијом".¹³

У оквиру Недеље музеја Савет за просвету и културу ГНОГ Београда организује састанак представника средњих школа на коме ће се разговарати о могућностима и формама сарадње између школа и музеја.¹⁴

Из исте године је и писмо Археолошког семинара управи Музеја о могућностима ангажовања студената Београдског универзитета на теренским истраживањима, што је такође један од вида едукације младих.¹⁵

У извештају о раду за следећу годину,¹⁶ у делу који се односи на културно-просветни рад, налазимо податак да су многи професори са историјских наука и са катедре за музеологију одржавали семинаре са својим студентима у изложбеним одељењима Музеја.

Групне посете су биле нарочито живе у почетку школске године, уосталом као и ранијих година, јер су у својим програмима скоро све школе имале задатак да прве часове посвете упознавању историје нашег града.

Музеј града Београда је у време Недеље музеја аранжирао велики излог комисионе радње *Стил* у Кнез Михаиловој улици бр. 17 и у њему изложио старе гравире и књиге које говоре о Београду. Да би привукла омладину, управа Музеја је поделила око 2.000 "златних медаља" (позлаћени гипс) са ликом Београда. Сваки стоти посетилац добио је на поклон албум гравира старог Београда повезан у платно, а сваки петстоти први број Годишњака Музеја града Београда.

¹³ МГБ, АК, 29/4, писмо Друштва музејско-конзерваторских радника НР Србије Градском музеју Београд од 6. октобра 1954.

¹⁴ МГБ, АК, 29/4.

¹⁵ МГБ, АК, 61/3.

¹⁶ Годишњи извештај Музеја града Београда, *Годишњак музеја града Београда II*, Београд 1955, 591.

Две године касније, *Вечерње новости* од 17. октобра 1957. пишу: "Музеј града Београда који је у оквиру Недеље музеја приредио изложбу "Београдска деца на уметничким сликама и старим фотографијама", намерава да ускоро отвори дечје одељење. Будуће дечје одељење, онако како је замишљено, треба да преко уметничких слика и старих фотографија, дечјих одела, играчака и школских уџбеника, прикаже београдско дете од прве половине XIX века до данас... Изложене су и старе фотографије и дечја одела која представљају етнографску реткост. Аранжирана са мером и укусом, изложба својом тематиком делује као освежење."¹⁷

Исте године музејски стручњаци су одржали и низ предавања ван Музеја - у историјском институту САН, у историјској секцији Матице српске, у Народном универзитету Западни Врачар, у Народном универзитету ГСП-а Београда, секцији наставника средњих школа Земуна, професорима историје средњих школа, а забележено је и једно предавање у основној школи Вук Караџић.¹⁸

На састанку Савета Музеја одржаном 16. маја 1958. године народни посланик Љубица Михић каже: "Добро би било развити што ширу пропаганду, у првом реду кроз "Просветни преглед", затим држањем предавања на учитељским факултетима, саборима, и на друге сличне начине. Добро би било да музеј достави школама, учитељским састанцима, кратко писмо у коме би се говорило о музејима, дала обавештења када ради па да људи који воде екскурзије имају то у виду и унесу у свој план и посете музејима... Замолила бих другове из

стручног већа да наставе са својим радом, предавањима, писањем. Види се на Радничким и Народним универзитетима да углавном наши радници испуњавају програм. То је за сваку похвалу... На тај начин треба популарисати ствари. Треба прићи масама и омладини. Треба о музејима говорити и у омладинским домовима и на Народним универзитетима. Мени се чини да је тако боље, него ићи на обавезна школска предавања..."

Мени се чини да је наш задатак да ову кућу претворимо у јавну културно-просветну установу... Нека стручно веће узме на себе да проучи и припреми пропагандну делатност, а Савет Музеја на себе да налази где и како треба ту делатност спровести... Ми треба да се боримо да придобијемо за Музеј омладину-ђаке од V разреда Осмогодишње школе па навише. Не треба пропагирати само плакатима, него ићи у пропаганду путем непосредног обраћања на колективе и одређене људе."¹⁹

Само месец дана касније срећемо једно потпуно другачије мишљење. У прилогу "Предлог систематизације радних места у Музеју града Београда", изнетом на седници Савета Музеја града Београда 26. јуна, др Рајко Веселиновић наводи: "Ја мислим да ми музеолози у погледу пропаганде још увек летимо у облацима... Ја сам неколико пута био на састанцима у Народном музеју у вези пропаганде. Желело се приближити школе музејима. Били су присутни и наставници. Дискутовали смо дискутовали - и ништа нисмо закључили. Професори средњих школа кажу да они имају свој план и програм рада кога се морају држати. Да дођу у музеј и ту одрже ме-

¹⁷ МГБ, АК, 58/31.

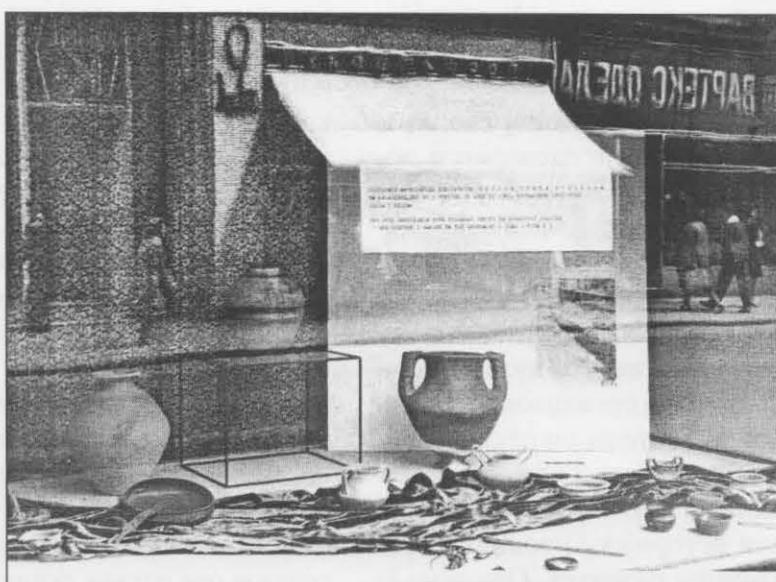
¹⁸ МГБ, АК, 62/35.

¹⁹ Ibid.

тодску јединицу њима треба два сата. Они толико не могу да одвоје. После 4-5 састанака разишли смо се не завршивши посао. Други пример: Војвођански музеј у Новом Саду имао је музејског педагога Мирјану Поповић. За две године рада она није успела да оствари сарадњу са школама, у оном смислу како је за-мишљала. После тога Савет установе са-

увек нису довољно прецизно дефинисани, наилазимо на документ из 1959. године (извештај о раду Музеја града Београда) у коме Секретаријат за просвету и културу НО града Београда и комисија за музеје предлажу Савету за културу следећи закључак:

"тачка3/ Међутим мора се констатовати да музеји у Београду нису свим својим за-

Сл. 2. Недеља музеја у Београду 1963. године

Fig. 2 Museum week in Belgrade in 1963

гласио се да се место музејског педагога укине. Просто је одумрло и Мирјана Поповић прешла је за библиотекара.

Ја не верујем да би тај пропагатор у нашем Музеју нашао садржину рада. Требало би да он буде универзално образован, да познаје све области - да би могао одговорити једној таквој дужности".²⁰

После оваквих размишљања о педагошком и пропагандном раду, који још

дацима поклањали подједнаку пажњу, тако да је делатност музеја на просветном и педагошком пољу остала, уопште узев, запостављена и неразвијена, иако је и овде било извесних озбиљних напора (наводе се Народни музеј, Природњачки и Музеј примењених уметности и др)".²¹

Може се закључити да су у педесетим годинама покренуте многе акције на популаризацији музеја. Са сигурношћу се може тврдити да је посета, гледано из

²⁰ Ibid.

²¹ МГБ, АК, 61/34.

данашњег времена, била сасвим солидна и да је, без обзира на нека другачија размишљања, сарадња са школама и омладином била на завидном нивоу.

1960 - 1970

У извештају о раду Музеја града Београда за 1960. годину налазимо преглед просветне делатности: "У току Недеље музеја Музеј је припремио и спровео неколико просветних акција.

- За ТВ. емисију "Упознај свој крај кроз музеје" израдио је сценарио и посебно уредио изложбу већег броја објеката из својих збирки. Емисија је снимљена у просторијама Музеја и имала добар успех.

- Музеј је уз финансијску помоћ Секретаријата за просвету и културу Народног одбора града организовао обиласак Београда аутобусом школске омладине. Укупно је вођено 27 група, са 750 ученика којима су кустоси Музеја објашњавали историјску прошлост града и његов будући развитак. Ова тема је узета из наставног програма осмогодишњих школа.

- У једном излогу у центру града урађена је изложба фотографија старог и новог Београда која је изазвала живо интересовање грађана.

- Уз финансијску помоћ Секретаријата за комуналне послове Народног одбора града Музеј је уредио лапидаријум у 6 ниша у капијама Калемегданске тврђаве у које је сместио археолошке споменике који су дотада стајали у дворишту и у пролазу зграде у Змај Јовиној улици. Ово излагање је успело и показало да је смештај лапидаријума на

Калемегдану оправдан и да доприноси целовитости амбијента.²²

Исте године Секретаријат за културу НО града Београда организовао је саветовање са музејским и просветним радницима на тему сарадње музеја и школа. Поред истицања позитивних резултата на том плану, констатовано је и да "Музеји не могу више бити сами себи циљ, да научно-истраживачки рад у њима мора бити повезан са потребама наше социјалистичке заједнице и да њихова просветна улога мора добити конкретне облике у томе да музеји треба да изађу из својих зграда, да њихове збирке и стручњаци нађу пут до школе, фабрике и села... да се повезивање са школама спроводи некако кампањски и да још нема вид једне организоване и сталне сарадње. Схватање о томе да је Музеј очигледна школа наше духовне и материјалне културе још није сасвим продрло ни код наших музејских радника, ни код осталих просветних радника, а ни код наших грађана."²³

Стална поставка Музеја града Београда је ове године скинута и од тада Музеј приређује само повремене тематске изложбе. Такво стање, нажалост, траје до данас.

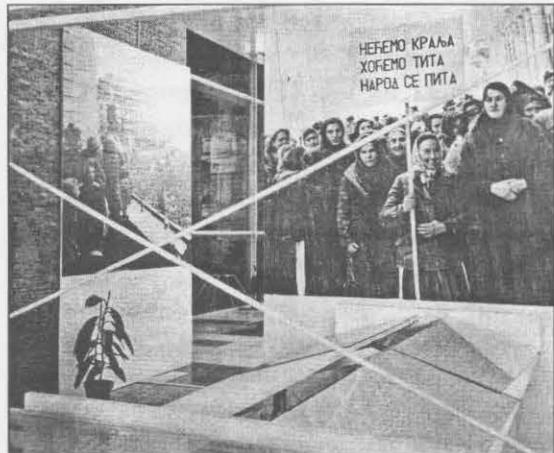
Наредне, 1961. године Музеј је приредио изложбу "Плакат 1941-1961", по водом прославе двадесетогодишњице револуције. Изложба је постављена на првом спрату Музеја. Посетило ју је 45.157 посетилаца, захваљујући јубилејима устанка и револуције. Исте године је сачињен списак значајних места и дођађаја НОБ-а у Београду, направљен за градски савет за васпитање и старање о деци. Овај списак је умножен и достављен свим школама у Београду. За ТВ

²² МГБ, АК, 63/36.

²³ МГБ, АК, 61/34.

програм су припремљене емисије "Београдска деца пре сто година" и "Стари Београд". Већ следеће године број посетилаца драстично опада (6.097), а културно-просветна делатност је описана као позајмљивање објеката другим му-

ти рођендан слободе" пропрати звуком са магнетофонске траке. Тим поводом је закључен уговор са Владимиром Додигом (слободним филмским радником): "Сниматељ се обавезује да за потребе Музеја на изложби "Београд - двадесети

Сл. 3. и 4. Изложба Београд 20. рођендан слободе, отворена 17. X 1964. у Дому омладине
Figs. 3 and 4 Exhibition "Belgrade 20th anniversary of freedom", opened on 17. X 1964 in Youth center

зејима и установама. Остало је забележено и да је поводом изложбе "Београд 1806-1862-1867", која је приређена поводом стогодишњице бомбардовања Београда, одржано осам предавања. Шездесетих година се у просеку приређује једна изложба годишње.

Занимљив пример педагошке активности срећемо у 1963. години - у музеју Томе Росандића је за ученике основне школе "Бранко Параћ" организован вајарски кружок, којим је руководио један вајар-инструктор. У току Недеље музеја је уређен пропагандни излог "Келти на тлу Београда".

Током 1964. године није било значајнијих педагошких активности, али је вредно споменути замисао радника Музеја да се изложба "Београд - двадесе-

ти рођендан слободе" за време трајања изложбе од 17. октобра до 20. новембра 1964. свакодневно, од 9 до 21 час репродукује снимљене магнетофонске траке. Сниматељ се обавезује да за Музеј изврши снимање на магнетофонској траци говора на зборовима после марша "Путевима ослободилаца Београда" и то на следећим местима: Торлак, Бањица, Голф-клуб и Коњарник.²⁴ Ова идеја није спроведена у дело због невремена које је омело снимање. Одржано је и шест предавања - у Дому пионира, на Коларчевом универзитету, у Дому гарде, у учитељској и у три основне школе.

Следећа година је била у знаку сарадње са Телевизијом Београд. За емисију "Лига знања" је припремљен про-

²⁴ МГБ, АК, 63/36.

грам из прошлости Београда, који се одвијао у шест наставака.

У материјалу за седницу Савета за културу Скупштине града Београда "Проблеми Музеја града Београда", из 1966. године, изнет је и проблем службе за просвету и педагогију. "Музеј је у још тежој ситуацији због недостатка људи за рад Одељења за документацију и одељења за културно-просветну и педагошку делатност. Ова одељења постоје само на папиру у систематизацији радних места... У овој фази развоја музејске службе и тенденција усмеравања основних музејских делатности није потребно посебно наглашавати колико је неопходна организована служба за педагошки и пропагандни рад."²⁵

Ове године је Музеј града Београда основао и два клуба - Клуб љубитеља старог Београда и Клуб београдских колекционара. Оснивање ових клубова је добило широки публицитет у јавности. Клуб београдских колекционара се одржао само до почетка седамдесетих година, а Клуб пријатеља старог Београда успешно ради и данас. "Оснивачки састанак Клуба љубитеља старог Београда одржао се 18. априла 1966. г. у просторијама Музеја у Змај Јовиној улици на коме је узео учешћа поред чланова колективе и већи број познатих старих Београђана... На оснивачком састанку постављене су основне смернице, концепција и задаци овог Клуба. Љубитељи историје Београда, према општој замисли, били би истовремено пропагатори ширења љубави према историји града.

²⁵ МГБ, АК, 145/95.

²⁶ Клуб љубитеља историје Београда 1966-1976, издање Музеја града Београда поводом десетогодишњице Клуба.

²⁷ Покретне изложбе ће обележити ову и следећу деценију, то су биле углавном фото изложбе

Њиховим посредством би се износила сећања на догађаје, људе и значајна места... Присуство све већег броја омладине уливало је наду у успех и оправданост овог подухвата. Показани интерес младог човека за аутентично и живо приказивање историје Београда, свакако треба да има позитивно дејство на формирање његове личности."²⁶

Крајем шездесетих година постаје уобичајено да се уз сваку нову изложбу припреми и одређен број предавања. Тако је уз изложбу "Београд у XIX веку", која је прво одржана у згради Скупштине града Београда 1967, а следеће године у Повјесном музеју Хрватске, било припремљено и одржано четири предавања. На исти начин је пропраћена и следећа изложба, "Келти у Београду" приређена у Народном музеју. За време њеног трајања су одржана три предавања. Током изложбе "Новац у Београду", отворене у Музеју примењене уметности, било је чак једанаест предавања.

Исте године је направљена покретна изложба "Три деценије друга Тита на челу партије (1937-1967)" која је гостовала у основним школама у Сурчину, Добановцима, Бечмену, Јакову, Больевцу и Прогару.²⁷ Изложбу је видело 4.500 посетилаца. У форми покретне изложбе је урађена и изложба "Седам хиљада година Београда". Она је била постављена у једанаест основних школа у Београду и околини. Стручњаци музеја су у овим школама имали повремена предавања. Изложбу је видело 8.820 посетилаца.²⁸

које су постављане у школама и радним организацијама.

²⁸ Ове изложбе је пратила скраћена верзија каталога "7000 г. Београда", посебни дечји каталоги нису никада рађени.

За ово истраживање је врло интересантна и изложба радова поменутог вајарског кружока при музеју Томе Росандића. Изложба је урађена у сарадњи са Педагошким музејом и отворена 17. децембра 1968. године у Ликовној галерији Педагошког музеја (амам кнеза Милоша). На њој је десет ученика изложило 76 радова. Музеј града Београда је на отварању малим излагачима поклонио публикацију "Београд у XIX веку" и каталог Томе Росандића, а фабрика "Соко Нада Штартк" пакете са чоколадом.²⁹ Интересантно је споменути и филм који је снимљен током значајних ископавања на Београдској тврђави 1968. године. Уз филм је направљен и известан број дијапозитива и набављен аутоматски пројекциони апарат за њихово приказивање. Дијапозитиви су приказивани и у биоскопима као посебан облик пропагирања Музеја.

У оквиру сарадње са Просветно-педагошким заводом Београда израђен је програм понуде културних манифестација. Њиме су обухваћени подручни музеји, предавања и покретне изложбе. Овај материјал је припремљен за умножавање и достављен свим школама на територији Београда.

Ради боље сарадње са школама и другим заинтересованим институцијама, одржано је неколико састанака са директорима школа и руководиоцима радничких и народних универзитета, а своје услуге Музеј је понудио и представницима Дома пионира.

У току године стручњаци музеја су одржали педесет и пет предавања која су

имала укупно 3.843 слушалаца. Као занимљив, издвајамо облик сарадње са Педагошким заводом - организовање и одржавање 10 предавања ученицима VI разреда основних школа, односно часова утврђивања и провере знања на тему "Историјски извори и доба првобитне заједнице". Предавања су одржана на сталној изложби у Завичајном музеју Земуна.³⁰

Београд је 1968. године добио још једну зграду намењену културно-уметничким активностима. Реконструисана и рестаурирана зграда Манакове куће предата је на коришћење Музеју града Београда и Етнографском музеју. Она је постала седиште клубова који су деловали при Музеју Града Београда - Клуб београдских колекционара и Клуб пријатеља старог Београда. Теме које су покренули ови клубови биле су намењене консултацијама и расправама о проблемима колекционарства, односно о прошлости и историји Београда.

Просторије Манакове куће су постале једини изложбени простор Музеја града Београда и то остале све до 1980. године, када је Музеј, пошто је добио на коришћење нове објекте, предао ово здање Етнографском музеју. Београђани су за то време у Манаковој кући видели шездесет пет уметничких изложби и присуствовали предавањима и разговорима на 131 састанку Клуба љубитеља историје Београда и на 104 састанку Клуба београдских колекционара. У току ових дванаест година одржаване су и књижевне и музичке вечери.³¹

²⁹ Мада се кружок помиње још 1963, први пут најлазимо на организовање изложбе у Извештају о раду 1968. године.

³⁰ Извештај о раду Музеја града Београда за 1968. годину.

³¹ Проспект каталог "Манакова кућа 1968-1980", Београд 1980.

1970-1980

Извештај о раду за 1970. годину³² наводи да је у Манаковој кући одржано 13 вечери поезије са темама које су се односиле на старије и савремене песнике. Ове вечери су организоване у сарадњи са Библиотеком града Београда.

У време трајања изложбе "Како су се забављали стари Београђани" одржано је осам уметничко-забавних вечери под називом Посела. На поселима су читани поетски и прозни текстови.

Вајарски кружок у Музеју Томе Ротандића радио је са школском омладином до kraja школске године, а приређена је и изложба дечијих радова у сарадњи са галеријом Педагошког музеја. Почетком нове школске године кружок није наставио са радом, пошто је школа из које је стизао највећи број полазника прешла на целодневну наставу.

Током 1970. године у сарадњи са Домом пионира одржан је низ предавања из историје Београда ученицима основних школа. Цео циклус је био везан за школску наградну тему "Са тобом вољени граде", коју су организовали Дом пионира и Градски савез за васпитање деце.

Ове године је стручњак Музеја Миодраг Дабижић одржао предавање из историје Београда војницима и старешинама Батајничког аеродрома, а то ће наставити и наредних година у некој врсти циклуса "Крај у коме се налази моја ка-карна".

Програм рада за 1972. годину, поред редовних послова, предвиђа и остваривање веће сарадње са радним организацијама Београда. Следећи политику Београдске заједнице културе да се делатности музеја приближе радницима,

непосредним произвођачима, организоване су разноврсне музејске активности и представљене у радним организацијама Београда.

У том циљу је у Музеју припремљена нова поставка покретне изложбе "Седам хиљада година Београда", а прилагођене су и обновљене раније изложбе, "Како су се забављали стари Београђани" и "1941 - Београд непокорени град". Успостављени су стални контакти са 21 радном организацијом на територији града и са њима је склопљен уговор о сарадњи. За уговорена средства је у осам радних организација постављено петнаест покретних изложби. Осим тога, радне организације су откупљивале улазнице, публикације о прошлости Београда и репродукције у издању Музеја града. Паралелно са изложбама, стручњаци музеја су у радним организацијама одржавали и предавања.

Сарадња са истим програмом је остварена и са неколико београдских школа. Ове године је сачињен програм сарадње са радним организацијама и достављен РУ "Буро Салај", преко кога је ишло повезивање са радним организацијама. Због припрема за седамдесетогодишњицу Музеја, није било већих стручних изложби. У Манаковој кући је одржано шест изложби и двадесет две вечери поезије. Клуб пријатеља старог Београда имао је седам састанака, али је примећено да окушља углавном старије Београђане и да би било вредно напоре Клуба усмерити према млађим Београђанима и заинтересовати их за прошлост Београда.

Због слабе ангажованости Музеја и Завода за заштиту споменика културе, као и због слабе иницијативе самих ко-

³² МГБ, АК 223/146.

лекционара, сврха постојања Клуба београдских колекционара доведена је у питање.

Ове године је почeo да делујe и Клуб пријатеља Завичајног музеја Земуна. Он је имao свој огранак у Првој земунској гимназији, који је одржавао засебне састанке. У току године су у гимназији

дицинској школи у Земуну и предавање "Крај и место у којем се налази мој гарнизон" регрутима земунског гарнизона. Следила су и предавања на тему сарадње школа са музејима одржана у Друштву историчара Београда, и на курсу који је организовао Просветно педагошки завод Београда за наставнике историје.

Сл. 5. и 6. Деца - вајари, изложба вајарског кружка при музеју Томе Росандића
17. децембар 1968. године. Амам кнеза Милоша - Адмирала Гепрата 12

Figs. 5 and 6 Children – sculptors, exhibition of sculptural group in the museum of Toma Rosandić
on 17th of December 1968. Hammam of prince Miloš – Admirala Geprata 12

одржана три предавања са пројекцијама. Гимназијалци су се истакли и у продаји публикација Музеја града Београда и због тога су награђени комплетом Годишњака Музеја града Београда. На првом састанку Клуба, десетохиљадити посетилац сталне поставке Завичајног музеја Земуна у току 1971. године, ВКБ графички радник Јуре Ђулуровић, примио је комплет књига.

Кустоси Музеја су, осим предавања у оквиру рада клубова, имали и предавања у Дому културе "Божидар Ачија", у ме-

Година 1973. је протекла у знаку обележавања седамдесет година од настанка Музеја града Београда. Културно-просветна делатност је ове године била нарочито жива. Нову акцију Музеја је представљало расписивање наградног конкурса са темама из историје Београда. Теме и неопходну литературу кустоси Музеја су припремили у фебруару, а конкурс је објављен 21. марта у културној рубрици Политике. Поједине теме су, уз литературу и посебне чланке о периоду на који се односе, свакодневно

објављивање од 18. до 26. априла 1973. године. Свим школама су послати распис и текст конкурса са темама и литератуrom. У обради тема је учествовало преко хиљаду ученика и студената из дводесет и осам основних, осам средњих школа и са шест факултета. Приспело је 233 рада до 30. октобра, када је извршена селекција радова.

Жири, који су сачињавали др Василије Костић, др Мирослава Мирковић, др Михаило Војводић, Марија Поткоњак, Новица Бојовић, Јелица Стаменковић, Миодраг Дабижић, Мирјана Филиповић и Бранислава Џунов, одржао је састанак 4. децембра и донео одлуку о додели награда. Награђено је укупно шездесет ученика - десеторо новчаним наградама, које је обезбедио Музеј града Београда, дводесет штедним књижицама (у укупној вредности од пет хиљада динара), које је доделила Београдска банка, и тридесет комплетима књига, издањима Музеја града. Наставници који су се посебно ангажовали у спровођењу конкурса, њих седамнаест, такође су добили комплете књига, као и петнаест школа у којима је одзив био највећи. Награде учесницима су свечано предате 8. децембра на изложби "Из ризница Музеја града Београда". Ова акција је остварила много тешњу сарадњу Музеја са школама, њиховим професорима и ученицима.

Следећи већ устаљену политику да се многе активности Музеја пренесу у привредне радне организације и школе у Београду, Музеј је у овој години поставио две своје покретне изложбе, "Седам

хиљада година Београда" и "1941 - Београд непокорени град", у тринест основних и шест средњих школа у Београду. Овакво присуство у београдским школама је резултат добре сарадње са Просветно-педагошким заводом Београда, Заједницом за образовање, која је финансирала неке од акција, као и успешног рада Клуба Завичајног музеја Земуна. Популарисању Музеја је допријела и Београдска банка, која је откупила 20.000 улазница за посете подручним музејима и поделила их својим штедиштама - ученицима.³³

Исте изложбе су постављене и у десет радних организација - Вунарском комбинату Београд, предузећу "Лука и складишта", Дому милиције, Београдском памучном комбинату, фабрици коже "Кристина Ковачевић", индустрији трактора "Змај", "Икарусу", "Стевану Дукићу", фабрици сатова "Инса" и "Телеоптику".

У Манаковој кући је одржано седам изложби и чак дводесет шест вечери поезије и прозе. За организацију ових вечери била је задужена кустос Надежда Андрић. У Манаковој кући је одржано и девет састанака Клуба пријатеља старог Београда.

Клуб пријатеља завичајног музеја Земуна је одржао десет састанака и уприличио девет изложби ликовних радова. Клуб има 60 чланова и своје секције при клубовима младих историчара у Првој земунској гимназији, у Трећој економској школи и у основној школи Гоце Делчев.

³³ Откупљивање великог броја улазница за Музеј од стране радних организација је појава карактеристична за овај период и увек се радило о откупу од десет до дводесет хиљада улазница.

Улазнице углавном откупљују Београдска и ЈИК банка да би их, најчешће, поделиле својим малим штедиштама.

Сл. 7. Смотра пионира сакупљача, Београд, хол Дома пионира, 1974. година
Fig. 7 Meeting of pioneers—collectors, Belgrade, hall of Pioneer Center in 1974

У наредној, 1974. години педагошки рад или "Културно-просветна делатност", како је тада називан, наставио се по шеми из претходних година.

Клуб љубитеља историје Београда одржао је девет састанака. Ове године је примљено двадесетак нових чланова.

У оквиру рада Клуба пријатеља Завичајног музеја Земуна одржано је пет предавања, две посете споменицима, приређене су три изложбе и пет књижевних вечери.

У Манаковој кући је настављено приређивање књижевних вечери, које су у просеку имале сто посетилаца. На њима су учествовали многи истакнути глумци, музичари и песници: Стево Жигон, Ђурђија Џветић, Трипо Симонути, Рале Дамјановић, Радмила Андрић, Миша Јанкетић, Светлана Бојковић, Милан Гутовић, Петар Краљ, Рената Улмански, Рада Ђуричин, Милош Жутић, Гојко Шантић, Ружица Сокић,

Бранко Плеша, Олга Спиритоновић и други.

Покретне изложбе "Седам хиљада година Београда" и "1941 - Београд не-покорени град" постављене су у три радне организације, Дому милиције и у десет основних школа. Посебно интересовање је изазвала изложба "Београд у првој години слободе". Она је до краја године била постављена у четрдесет организација и установа.

Плодна сарадња је остварена и са Просветно-педагошким заводом Београда и Домом пионира. Заједно са овим установама организована је "Прва смотра школских колекција и пионира сакупљача Београда". На овој изложби су учествовале двадесет и две основне школе, са преко шест стотина предмета документарно-историјског карактера (археолошки материјал, етнографски предмети, новац, накит, музички инструменти, оружје, материјал из I и II свет-

ског рата). На крају изложбе је најбољим школама додељено седам плакета, као и награде у књигама. (сл. 5) Трошкове ове манифестације су сносиле Београдска банка - прва основна банка, графичко предузеће "Србштампа", Завод за израду новчаница, предузеће "Стандард" и Клуб београдских колекционара.

У заједници са Просветно-педагошким заводом организован је семинар за просветне раднике под називом "Значај Музеја и школских збирки у проучавању завичајне историје". Семинару је присуствовало седамдесет професора историје. У заједници са Домом пионира организовано је такмичење ученика поводом прославе 30. годишњице пионирске организације. Ј овом приликом су такмичарима подељене публикације Музеја.

Општински одбор Савеза друштава за васпитање деце Стари град и Музеј Јована Цвијића организовали су такмичење из географије на тему "Живот и рад Јована Цвијића".

Музеј је у септембру спровео веома опширену анкету међу професорима београдских школа. Она је пружила податке о посети музејима у школској 1973/74. години, о броју деце у групним посетама, припремама за посете музејима, раду историјских група и сарадњи са музејима. Анкета је показала да професори не радијеовољно са децом на припреми посета музејима и изложбама и да од музејских радника очекују комплетну услугу. Због тога су посете без стручног вођства у већини случајева дала слабе резултате. Највећи број наставника се изјаснио за сарадњу са музејима преко покретних изложби у школама.

Музеј је ове године проширио сарадњу на нове радне организације, а са

Заједницом образовања склопљен је споразум о постављању изложби "Београд у првој години слободе" и "Одбрана Београда 1914-1915" у дадесет основних и средњих школа.

У 1975. години у Манаковој кући је било 26 књижевних вечери. Клуб љубитеља историје Београда одржао је десет састанака, а Клуб пријатеља Завичајног музеја Земуна четири предавања.

Остварена је сарадња са 32 синдикалне подружнице радних организација, шест месних заједница, четири друштва и једном војном установом. Сарадња се огледала у организовању тематских покретних изложби, продаји публикација и разгледница, продаји улазница, обиласку музеја и споменика културе, организовању предавања итд.

У току године је посећено више школа које поседују значајније школске збирке, како би се добио увид у материјал који оне поседују. Са основном школом Братство-јединство из села Стублине склопљен је уговор о сарадњи и начинима евентуалне обраде и коришћења материјала. Током године су упућивани расписи београдским школама о изложбама које је Музеј града Београда приређивао и о могућностима посете меморијалним музејима који посуђују у саставу Музеја.

Наредне, 1976. године Клубови музеја су радили истим темпом. Клуб љубитеља историје Београда, који је до тада водила Надежда Андрић, преузела је Богданка Новаковић. У току године је одржано десет састанака.

Клуб пријатеља Завичајног музеја Земуна је имао десет састанака и једанаест предавања, од којих су два одржана реконвалесцентима Градске болнице на Бежанијској коси.

У Манаковој кући је одржано двадесет и пет састанака, књижевних и музичких вечери.

У сарадњи са Академијом копнене војске и интендантских служби организован је вече поезије - рецитал о бањичким жртвама. Вече је организовано поводом годишњице распуштања Бањичког логора и прославе Dana oslobođenja Beograda.

Музеј града Београда и Завичајни музеј Земуна и ове године су наставили сарадњу са радним организацијама, месним заједницама и образовним установама са територије града. Облици сарадње су били:

- а) посета меморијалним музејима који раде у саставу Музеја града Београда
- б) изложбе постављене у просторијама радних организација и образовних установа
- в) публикације - издања Музеја града Београда
- г) репродукције музејских објеката и мулаџи сувенира

Покретне пано-изложбе "Седам хиљада година Београда", "Београд некад и сад" и "Београд у првој години слободе" постављене су у двадесет и једној радној организацији и у десет основних школа.

Друге видове сарадње је користило четрнаест синдикалних подружница, три друштвено-политичке организације, три месне заједнице и једна војна установа.

У сарадњи са Домом пионира Београда су и ове године остварене изложбе, предавања из завичајне историје, као и консултативни састанци са наставницима основних школа које поседују школске збирке.

Пракса организовања покретних изложби је настављена и у 1977. години. Покретна изложба "Београд некад и

сад" је отворена у Дому пионира, поводом циклуса предавања др Дивне Ђурић Замоло "Визије о Београду".

Ове године је одржано и међународно саветовање под називом "Програмирање сарадње музеја и школа и методи рада". У оквиру саветовања је остварена изложба београдских музеја. На изложби је фотографијама, публикацијама, документима, новинском документацијом и албумима представљено на које је све начине Музеј сарађивао са београдским школама. Аутори ове изложбе су биле кустоси Музеја Мирјана Филиповић и Загорка Маринковић.

Настављена је сарадња са основним и средњим школама. Свим групним посетама је било обезбеђено стручно вођење кустоса Музеја.

Музеј је доделио три награде учесницима Мајског конкурса туристичког друштва "Земун", који је ове године, поводом јубилеја председника Тита, имао теме из области револуционарне прошлости и споменика културе. Настављена је сарадња са организацијама удруженог рада као и са Београдском и ЈИК банком, које су заједно откупиле улазнице за 35.000 динара.

Ђацима и студентима је одржано седам предавања са темама из историје Београда.

У Манаковој кући је у заједници са Библиотеком града организовано двадесет и пет књижевних вечери.

Од ове године Спомен музеј Иве Андрића, који је отворен 1976. приређује приредбу "На Андрићевом прагу". Она се одржавала једном месечно, од марта до децембра месеца.

Клуб љубитеља историје Београда је имао једанаест састанака, као и Клуб пријатеља Завичајног музеја Земуна. Клуб београдских колекционара ове го-

дине није активан. Одржавају се само појединачни контакти са колекционарима и са неколико школа које имају своје збирке. Реализоване су две изложбе из колекције Бранислава Васића, а колекционари су направили увид у збирку стarih fotoапарата Томислава Петернека.

Ове године се овакви облици музејске делатности, који су раније називани културно-просветном делатношћу, први пут именују као Педагошко и васпитно-образовни рад.

И у 1978. години облици педагошког и васпитно-образовног рада остају исти. Сарадња са школама се проширује. Ђаци долазе организовано у Музеј и обилазе поставке подручних музеја уз стручно вођење кустоса. Основна школа Јован Цвијић је дан школе прославила у просторијама Музеја Јована Цвијића. У овој школи је била постављена покретна изложба "Седам хиљада година Београда", коју су посетили ученици свих основних школа са Карабурме.

И сарадња са организацијама удруженог рада је настављена. Оне дају свој простор за изложбе, објављују чланке у својим новинама, откупљују улазнице (Београдска банка - 20.000 улазница).

У Пионирском центру Савски венац је постављена изложба "Живот и дело Томе Росандића", а у Институту за кукуруз у Земун-пољу изложба "Жена инспирација сликарa".

Одржано је дванаест предавања, од којих осам у војним поштама Земуна.

У Манаковој кући је одржано десет и пет вечери прозе и поезије.

Спомен Музеј Иве Андрића, поред манифестије "На Андрићевом прагу", ове године започиње, у сарадњи са Туристичким савезом Београда, приредбу "Андрићева предвечерја". Током летњих месеци приређена су четири

књижевна сусрета на Андрићевом венцу.

Клуб љубитеља историје старог Београда одржао је девет састанака.

Клуб пријатеља Завичајног музеја Земуна је приредио укупно десет предавања - за чланове клуб три, а за друге грађане и омладинце седам. Клуб је организовао и један обиласак споменика културе.

Из извештаја и докумената који се чувају у архиви Музеја града Београда види се да су педагошке активности извођене уз материјалну помоћ установа које се брину о деци. Последњих година су средства добијана од Заједнице основног образовања Београда, међутим, 1979. године Музеј није добио никакву материјалну компензацију за ову своју делатност. Сарадња са школама је ипак настављена, али изостаје сарадња са радним организацијама.

Поред гостовања са покретним изложбама у београдским основним школама, стручњаци Музеја су се ангажовали и око нове поставке завичајног музеја у основној школи Владимир Назор у Железнику.

Клуб љубитеља историје Београда током године је одржао девет састанака. Једно од предавања је било "Археолошка истраживања на Бањици и у Винчи 1979. године", а домаћин вечери је био др Јован Тодоровић. Намера је Клуба да се сваке године једно вече посвети значајнијим археолошким истраживањима и њиховим резултатима, што је прилика да се шире јавност упозна са најранијом историјом Београда.

У оквиру рада Клуба пријатеља Завичајног музеја Земуна, и његове секције при Првој Земунској гимназији, одржано је десет шест предавања и обиласка споменика културе Земуна.

Предавања су одржана у школама, ка-
сарнама и интернатима. Занимљиво је да
је ове године кустос Музеја Миодраг Да-
бижић организовао експериментално
предавање са пројекцијама "Земун и ње-
гове знаменитости" за децу из дечијег
вртића у Земуну.

Трибина "Састанак у Манаковој
кући" обележила је десет година свога
рада, а Музеј града Београда је поводом
овог јубилеја издао Споменицу. Трибина
је имала осамнаест сусрета и важила је
за најбољу литерарну трибину у Београ-
ду.

Одржано је пет сусрета, претежно
младих стваралаца, у оквиру манифеста-
ције "Андрићева предвечерја" и десет
матинеа у оквиру сусрета "На Ан-
дрићевом прагу".

Музеј је ове године од општинског
одбора Савеза друштава за васпитање
деце и омладине у Земуну добио диплому
"за самопрегоран рад и велики допри-
нос у васпитавању младе генерације у
духу братства, јединства и традиција
НОБ-а и самоуправног социјализма".

* * *

Промене у друштву, које ће уследи-
ти током 1980. године, после смрти Јосипа
Броза Тита, не одражавају се одмах на
рад Музеја али је већ приметно опадање

педагошке активности, која се све мање
финансира. Најчешћи њени облици су
предавања, стручно вођење кроз постав-
ку и активности постојећих друштава
пријатеља Музеја. Без обзира на идео-
лошку обојеност поједињих акција, Му-
зеј се изборио за оно што оправдава ње-
гово постојање - за музејску публику
свих структура и узраста. Криза у
друштву и ратови на простору бивше Ју-
гославије одразили су се на рад свих му-
зеја у Београду, па и на смањење овог ви-
да музејског рада. Неопходност сарадње
са школама је евидентна, а самим тим и
активирање музејских педагошких
служби. Већ су покренуте многе ини-
цијативе за обнављање, јасније дефини-
сање и осавремењивање педагошке де-
латности. Ово истраживање представља
преглед активности Музеја на овом пла-
ну, а оне су у обраћеном периоду биле
најинтезивније. Изнесени подаци би мо-
гли послужити како за критички осврт
на протекло време, тако и као основа за
разматрање могућности да се педагошка
делатност прилагоди новом времену у
којем Музеј треба да пронађе своје мес-
то. То би подразумевало остваривање
савременог модела сарадње најпре са
школском, а потом и другом попула-
цијом.

AN OVERVIEW OF THE EDUCATIONAL WORK OF THE MUSEUM OF THE CITY OF BELGRADE 1946–1980

Olivera Starčević

The research into the history of educational activities conducted by the Museum of the City of Belgrade relies on the annual reports filed in the Museum's archives as well as on other documents referring to any work that is essentially educational in nature. A little more than three decades of the Museum's busiest activity have been taken into consideration.

A document dated as early as 1946 and sent by the Museum to the Department of Education (Sector for Popular Enlightenment) defines the management of group visits, i.e. the obligation of museum professionals to provide visitors with necessary information about the exhibits.

The 1950s witnessed the work on establishing communication between museums and schools, while students of the Belgrade University were engaged in the restitution of museum material and archaeological fieldwork. This decade was known also for the introduction of the Week of Museums and the Protection of Monuments and Nature on recommendation of ICOM of 1954, which provided an opportunity for the Museum's numerous actions. The entire society, and so the Museum, were concerned in the education of the masses.

In the early 1960s, the Secretary for Culture of the City of Belgrade, at a meeting with museum and teaching professionals, made recommendations to museums to respond to the needs of the socialist community by leaving their buildings and finding their way into schools, factories and rural communities. In addition to many lectures, the Museum's poster exhibitions toured schools and working or-

ganizations. In the same period the Museum founded two clubs – those of Old Belgrade Lovers and of Belgrade Collectors. Towards the end of the decade it was given the usufruct of the Manak House, a right it shared with the Ethnographical Museum. This remained its only exhibition space until 1980, a space where numerous poetry readings and musical performances were organized in concert with the Library of the City of Belgrade.

In the 1970s the Museum worked closely together with the House of Pioneers, where lectures for schoolchildren were given and exhibitions of youngest collectors held. It founded the Club of the Friends of the Zemun Local Museum, which in turn set up its branches in some of the schools of Zemun and was in active interaction with a number of civil working organizations and military institutions. On the occasion of the Museum's 70th anniversary (1973) an open competition was announced and more than a thousand schoolchildren and university students applied with their works on the history of Belgrade. Characteristic of the period was the encouragement to schoolchildren to form small school collections. The Belgrade cultural supply was enriched with the Memorial Museum of Ivo Andrić, founded in 1976, and its manifestations "At Andrić's Door" and "Andrić's Evenings".

In the course of those decades several consultations and conferences were held in an effort to better the interaction with schools, because then, just as today, that was the approach ensuring the formation of an educated and enthusiastic museum public.